

HEJTMANSKÁ SLÁVA.

Psáno roku 1883.

Pane králi, jaké jsou přišly noviny z Uher! Je po vojně. pan Jiskra se Matyáši poddal. Poddal?! Jakže? Narovnal s ním snad, smířil!

Třeba, chceš-li, „narovnal, smířil“. Obal, opentli jak chceš, přece jen poddal. Stal se sice magnatem, velikým pánem v uherské zemi; ale sebe vzácnější magnát a třeba sám palatin — toť přece jen králův poddaný!

Což asi teď ten malý, černý a drsnatý pán říká, kroutí-li sobě vesele jako jindy dlouhé kníry, a mrká-li šelmovsky očima jako tenkrát, když učil pány Uhry na českou notu tancovati? Ba, že mu snad není už tak do smíchu, jako když se psával „nejjasnějšího knížete pána, pana Ladislava krále hejtman nejvyšší a hrabě Šáriský“.

Tak už je po slávě. Pane králi! Šo-vár, Košice, Zvoleň, Spyš, Levoč, Galgócz, Sarišský Potok, Gemer — a jak se všechna ta města jmenují — na slovo ho poslouchala; jen si uráčil, a již se mu otevíraly také poklady horních měst. A teď! Všecko větrem pomine. Jen o jedno se pan Jiskra z Brandýsa postaral, a dobře: aby se mu nerozkutálely jeho dobré zlaté, uherské váhy a rázu kremnického, i všecko to vzácné a drahé zboží, co mu vyneslo jeho slavné hejtmanění. — A jak jeho podhejtmani, co s ním o slávu i o kořist se dělivali, co s ním naposledy proti Matyáši uherskému šiky vedli a krev svou prolévali? Těžko povídati.

Nejeden z nich na hradbách „táborů a posádek**“) vykrvácel, nejeden šel za nejvyšším hejtmanem a přijal službu uherskou; mnohý pak rozpomněl se také na svou vlast a vrátil se k rodnému krbu do Čech. Však tam hle! Na výšině Vraclavské, tam kde před věky rozléhal se křik vražděných Vršovců, stanul nejslavnější hejtman Jana Jiskry z Brandýsa — pan Jan Talafús z Ostrova! —

*) Pevňůstky, tvrze.

I.

Na jeho slovo zarazil vozataj podsedního koně, na němž v sedélku seděl; náruční, pravý to vozník*) jako jeho spřeženec, také hned a chutě krok zastavil. Na obou bylo viděti, že asi dávno tomu, co v řadu vozovém běhali, vesele ržáli a řehtali, když zazvučel jim signal nad hlavou a letěl nekonečným řadem, oživuje se na každém voze až za posledním, za hradbou vozovou zanikl. Teď sklonili hlavy a hltavě okusovali trávu při cestě rostoucí.

Nad nimi, na zčernalém voze, jehož vysoký truhlík z tlustých fošen valně byl odřen, seděl pan Talafús a díval se před sebe. Kol kolem boží požehnání — lány vlnícího se obilí, mezi nimi zelená luka plná květů — tu pod výšinou Vraclavskou bělá se ve stromovi Stradouň, za ní přes tu úrodnou rovinku na výšině bělavé chatrče jiné vsi, a tu nad ní tvrz — toť Ostrov jeho Ostrov!

Modrojasné nebe klene se nad veškerou krajinou a slunce k západu se klonící oblévá ji zářící záplavou. Všude klid, všude lahoda; všecko tak, jako bývalo. Jen on, on — Ano, za dvacet let! Tenkrát vyjel z té tiché krajinky, jež mu nestačila, mlád a vesel, s několika vozy. Všecky byly všemi potřebami k daleké

*) Kůň ve válečném voze zapřažený.

jízdě vojenské našpihované. Teď navracuje se s jediným, prázdným, s churavými koňmi, se starým vozaťajem, s velikým nedostatkem. sám raněný, sestárlý. — Tenkrát mu plně lice kvetlo, teď v černých, havraních vousech nejedna stříbrná nit mu prokvétá —

Tak se to s ním změnilo!

Dnes napoleodne, jeda Vysokým Mýtem, poručil vozaťaji, aby zarazil před zeleneckou hospodou. Tam před léty se vždycky stavoval, když s mladou ženou svou do města si vyjel. Všecko tam bylo, jak bývalo, i nejednoho známého tu zahlédl, jenž před léty k vladykovi Ostrovskému jen se tlačil. Teď si ho, sešlého bojovníka, sotva povšimli, a nikdo ho nepoznal, nikdo, ani starý krčmář.

Talafús žádnému nic neřekl, aniž ke komu se hlásil. Jak mlčky usedl, tak mlčky vstal a došel ke svému vozu, na nějž zachmuřenější usedl, nežli byl vstával. Vyhliželi za ním i za jeho vozem, a to oknem i před průjezdem, ptali se vespolek, kdo ten bojovník a smáli se jeho vozaťaji, jenž bůh vi jakou řeči to prve hovořil, když na něm vyzvídali, odkud jede a koho to veze. Neznámý, starý vozaťaj zabočil pak na slovo pánovo za městem od hlavní cesty a dal se polni nahoru, až stanul teď na Vráclavské výšině.

Modravé lesy na obzoru jako nadechnuty zaskvěly se ve fialové záři, až pak temněly — a pan Talafús ještě hleděl k Ostrovu. Snad že mu lahodil chladivý větřík, nilý teď po denním parnu, jenž čechral mu černé vlasy kol vysokého, lysého čela. Teď se ohlédl. Ozvalyť se v zadu kroky. Přicházel jakýsi muž o holi, značně již nahrbený, v sukni řemenem přepásané, v hrubých kratkých plátenkách a ve škorních, takže mu část nahého lýtky bylo viděti. Stařec pozdravil a ohlížeje se po vozu i lidech, chtěl dále jíti — než pan Talafús jej zastaviv, otázal se, kam jde.

„Do Ostrova, milý pane — zrovna tam. Ty snad tam také ráčíš?“ dobromyslně i zvědavě dodal, přimhuřuje své neveliké, zesláblé oči.

„Rád bych — A kdes ty chodil?“

„V městě, pane, v městě — opozdil jsem se tam. Do soumraku však přece budu doma. Ty beztoho ráčíš na tvrz —“ dodal ve své prostoduché zvědavosti.

„A jistě, pane, z daleka?“

„Z daleka, brachu starý, až z Uher.“

„Z Uher! Svatý Bože! Také tam máme vladyku.“

„Což na Ostrově není vladyky?“

„I je — ale člověk pořád ještě všechno po starém, jak byl zvyklý. Toť rychtařil jsem za něho, i za nebožtíka jeho pana otce dlouho; dvacet let — a všechno pořád dobře —“

„Tys ostrovský rychtář?“

„Býval, milý pane. Nynější vladyka mne složil — že prý už se nínou nic není. To za pana Jana — ale rač, prosím, odpustit — pan Jan, totiž Talafús, bývalý vladyka, je také v Uhrách. Uherská země je prý velická, ale přece snad jsi o něm slyšel. Je tam znamenitým pánem. Měli jsme ho rádi a vždycky mně říkával: „Ty. Klímo, dokud budu živ, dotud ty budeš rychtářem!“ Já už rychtářem nejsem a on — Bůh milý ví, kde ho konec.“

„K vůli němu se tu zastavuji. Nesu na Ostrov vyřízení.“

„Svatý Bože! Tedy živ, pan Talafús na živu — buď Bohu chvála! A jak, prosím tebe, urozený pane, jak s ním je? Proč se nevrací, proč nejede? Ale nač by jezdil! Co také tu! On se tam má jistě dobře — slyšeli jsme — jenže my tady bez něho — no, no, tak tedy živ!“

„Vrátí se domů, rád by sestru uviděl.“

„To věřím, měli se vždycky tak rádi. Však ona toho chudáček potřebuje, aby se potěšila.“

„Což vladyka?“

„Hm, vede se mu dobře — dobrý hospodář, jen co pravda,“ a staroch umkl, jako by se mu dále nechťelo.

„Nuže, dědku, vylez na vůz — mámeť jednu cestu —“

„Budeš-li tak mnoho laskav, urozený pane,“ a již vstoupil na voj a lezl na vůz. V tom pan Talafús se ho otázal:

„A jak, starý, poznal bys bývalého vladyku, Talafúsa?“

„Jak by ne, jako své dítě,“ mluvil stařec, přelézaje přední ohradu. „Vždyť —“

„Ba, kalí se ti zrak, brachu milý, ale rychtářem bych tě přece ještě nechal.“ vpadl mu Talafús do řeči; v tom stanul starý sedlák zrovna proti samému vladykovi a pohleděl mu tváří v tvář.

„Svatý Bože — pane Jene! Milý pane — tys to!“ zvolal starý rychtář pln úžasu. „I já slepý!“

„Jsem, jsem a tu sedni vedle mne. Vid, jak se časy mění — a v tom zkríkl cizím jazykem na voztaje, jenž trhl oprati. Koně se dali do kroku a těžký vůz hrkotal kamenitou cestou na dol a pak dále k Ostrovu.

Tak se s bývalým rychtářem svým navracel Jan Talafús z Ostrova na svou rodnou tvrz. Bylo při času sv. Vita l. P. 1463.

II.

Před dvaceti lety, když povstaly ty války veliké v Uhřích mezi králem Vladislavem polským, kterýž byl vzat za krále do Uher na mladé děfátko krále

Ladislava, a mezi Alžbětou královnou, mateří krále Ladislava, nastalo po Čechách veliké hnutí, jako by se království našemu také té války zachtělo. Což tu bylo všude řeči a hovoru, novin, příprav a chystání! Což ze všech krajů české koruny vypravovalo se do té uherské země mužů dobrých i pacholkův obecných! Zachtělo se jim všem sloužiti, války vésti a v nich svého štěstí zkoušeti.

Mezi prvními ve Chrudimsku byl mladý zeman Ostrovský, Jan Talafús. — Žádný se tomu nedivil. Znalíť ho všude dobře, znali bujnou jeho krev, ohnivou, statečnou mysl, již starosti hospodářské na malém zboží Ostrovském valně netěšily. Proto jej bylo vídati častěji na honech a na koni nežli na poli a ve dvoře, ku tvrzi jeho příslušném.

S tou uherskou jízdou měl na kvap, tak že druhý dvůr svůj Šňakov ve spěchu tuze lacino prodal. Však ho také páni sousedé Mýtští utahovali! Trásli se na dvůr a přece váhali a rozmýšleli se, až nedočkavý, prudký vladyka jim uhodil a pečeť na smlouvu přivěsil. Za stržené peníze se na cestu vypravil. Tenkrát si dlouho o tom povídali, jak se pěkně vypravil, jak vedle našpihovaných vozů, válečně vystrojených, na krásném koni v čisté zbroji do světa vyjížděl. Několik sousedův a druhů koňmo ho vyprovázeli, a za jeho pacholky a pavezníky šli zase jejich známí. A také píšťci se tu vzali i dudy, jak o posvícení

Byl to průvod veselý, jako by jeli pro nevěstu a ne do války.

Až to lidé mladému zemanu za zlé měli, že je tak lehkovážný; že to ještě nemá pod pečetí, jak porídí a s jakou se vrátí. Nejvíce ženské na něj louznily. Že mladá jeho žena tuze jej prosila i plakala, aby nejezdil, to dá rozum, když ho měla ráda. Že ji to neudělal k vůli, to tenkrát nebylo nic divného,

ale že s takovou odjížděl, to mu měli tuze za zlé. Manželka div neomdlela, a on si vyjíždí s kejdami a píšťalami!

Mladá zemanka stála nahore na podsebiti a dívala se za průvodem. Vladyka z Uherska, stará, rozumná pani, a sestra jeho stály vedle ní a těšily ji, než ona jich neslyšela; ticha, bleďa hleděla zrakem do dálky upřeným. Ret se jí ještě chvilku zachvěl, i jemné chrípě zardělé se rozšířilo. Zrak stopoval temné vozy i jezdce kolem nich. až sjeli na dol a zmizeli mezi obilím, v lukách. Tu sobě mladá zemanka dlaněma zakryla tvář a zahořekovala:

„Ó já vím, já ho více neuvidím!“ Pro usedavý pláč nemohla více promluvíti.

Mladý vladyka měl svou hodnou, hezkou ženu dosti rád, ale té nešťastné vojny! Tenkrát byla přemnohým Čechům ze všech nejmilejší, pro níž opustili rodný krb, i manželku i děti.

Pan Jan dost se své ženušky natěšil, nežli odjel, a nasliboval se, že se brzy navrátí, že jede jenom na zkušenu. Jel, zkusil a zdařilo se mu. Vstoupil do vojska pana Jiskry z Brandýsa a tak si vedl znamenitě, že nejvyšší hejtman ustanovil jej hejtmanem v Košicích. To se stalo zrovna prvním rokem. Pak měl Talafús pomýšletí na domov, na návrat! Doma byl zemanem ne tuze bohatým, tu pánem všeho města i okolí; tam poroučel dvorské čeládce, tu znamenitému houfu vojenskému, s nimž po chuti každé chvíle udeřil kam chtěl a bil se, jak srdce ráčilo, až do unavení. A s jakou kořistí se domů navracoval! Co zlaťáků tu, že jich na rodné tvrzi nebylo tolik, co Ostrov Ostrovem, a co vina znamenitého, ohnivého! A jak živo, veselo, hlučno!

Zatím na Ostrově bylo ticho, smutno, jako po vymření. Však se to tak zrovna podobalo, jako by

vladyku mrtvého vynesli, jako by na tvrzi smutná vdova hospodařila. Mladá zemanka starala se o všechno, spravovala, řídila, ale nic ji netěšilo. Nikdy nebyla nejlepšího zdraví; teď ještě vícebledla. Pan Jan nezapomněl. Ob čas přiharcoval z Uher posel, přinesl psaní a milé vzkázání i dary též. Mladá zemanka se vždycky potěšila aspoň na chvíli — pak zase upadala ve svůj trud. Často sedala v komnatce své nad dary, které ji muž z Uher poslal. Blýštěl se tu před ní zlatý bitý pás i drahé jehlice, leskl se hedváb i aksamit a na turecké skřínce stály zelené botky uherské zlatem vyšivané a jiné věci divné — a přece se mladá zemanka nerozveselila. Muž sliboval — po každé vzkázal, že přijede, a zatím se mu ženuška trátila, vadla.

Pak ji psal a srdečně zval, aby za ním přijela, že se ji tu nebude stýskati a že ji vypraví zámek, ne jako zemance, ale jako vysoce urozené pani. Těšilo ji to, ne pro ten nádherný zámek, ale že muž ji má rád. A přece se rozmyšlela. Cítila, že daleká a nebezpečná cesta pro ni není. Než i kdyby tam umřiti měla, jela by, jen aby svého muže milého zase uviděla. Tu však, když už se chystati počala, přišly jsou noviny, ne od pana Jana, ale od krajanů z Uher, a to noviny jistojisté. Všude, všude si o panu Talafúsovi vypravovali, všude jeho hrdinství vychvalovali. Však také to byl kousek, jaký jen Ostrovský hejtman dovedl! Z Košic se tajně se svým houfem vypravil k Jageru městu, tou dobou nově upevněnému. Ale nové hradby Talafúsovi nevadily. Dostal se v noci do města, jež dal na několika stranách zapáliti, křikem náramným přestrašil obyvatelstvo a zmátl tak, že zajal několik magnátův uherských, právě tam s poselstvím polským meškajících, zajal i Odrowáže palatina. Našpihovav mnoho vozů vzácnou kořisti — pryč z Jageru ujížděl. Ale tu ho stihlo neštěstí.

Uhři a Poláci, vzpamatovavše se, stíhali ho, až jej zastihli svou přesilou. Byl by ještě odolal — ale lid jeho slabší, unaven dlouhou jízdou, nočním bojem a novou jízdou. podlehl, a pan Talafús, nezvyklý prchati, upadl do zajetí. Takové byly ty noviny. Mladé zemance Ostrovské byly ranou smrtelnou. Dodaly jejímu zdraví. Chodila teď jako stin, nebo sedala v trapném zamyšlení, a v němém svém zármutku pořád viděla muže svého v jagerském vězení, v řetězech, mstivými Uhry mučeného —

Co mu teď všechna sláva a moc! Ó že tu ne-
zůstal na tvrzi, jak mohli spokojeně a šťastně žiti!
A teď! Ó dobře to tušila, že ho již více neuvidí!

Však páni Uhři dobře věděli, jakého znamenitého ptáka v kleci mají — šetřili ho, ba ošetřovali. Celý rok tam u vězení vyseděl, až pak nejvyšší hejtman Jiskra vykoupil jej, dada za něj dva uherské zajaté magnaty. Takovou cenu měl český zemánek! Když o tom přišla novina na Ostrov, mladá zemanka skoro již skonávala. Než té útěchy ji přece bylo přáno, že muže milého ji neumučili, že je živ a zdrav, a že se již těší, až ona teď k němu přijede. Tak vzkazoval netuše, že vícekrát již nebude ženě své na Ostrov poselství posýlati. Když zemanku pochovali, méně pak se již o muži jejím mluvivalo. Ještě nejvíce, když přenechal Ostrovskou tvrz a zboží sestře své, vdově, která poslední čas ošetřovala jeho Bohunku.

„Aj, toť mu je znamenitě, když tvrze a zboží roz-
dává!“ říkali sousedé i poddani lidé. A jistě, nejeden bojovník z okolí, jenž buď zmrzačen nebo nasytív se vojny, po letech z Uher se navrátil, vypravoval, jakým teď Talafús znamenitým pánem, jakého má služebnictva, co koní, jaké drahé zbroje a co peněz i klenotův! Ti se pranic nedivili, že Ostrov sestře odevzdal.

„Takových tvrzí by skoupil kopu, co má peněz!“
řikali.

Talafús pak sám už nikdy na Ostrov nevzkazoval, aniž listy posýlal. Doma krajané mínili, že když je tak bohat a slávy nabyl, že pojat je pýchou.

Než ti, kteří do světa se vydali, aby štěstí zkusili a k němu přišli služeb hledat, přesvědčili se, jak se má vlídně ke krajanům, a jak ve všem je podporuje. Jen poslední dobou se změnil. Bylo to dvacátého roku, co v Uhřích meškal. To hejtmanil zrovna v Sarišském Potoku ve jménu pana Jiskry, a tenkrát přišly do jeho rodného kraje poslední o Talafúsovi noviny. Vypravovaly, že se podruhé oženil, že si vzal nějakou krásnou Uherku. Jiní té ženitbě nevěřili a jen se usmívali. V tom však všichni se shodovali, kdož z Uher přišli a u pana Talafúsa byli, že si té nynější více hledí nežli nebožky zemanky Ostrovské, že tu Uherku chová jako královnu a že si ji strojí v samý aksamit a brokát, že jí snáší a kupuje vzácné šperky a divné kratochvile ji vymýšlí a strojí. A on! Že prý to zrovna na něj podívaná, když se ve vši slávě své ukáže, v aksamitové drahé sukni se zlatým krumplváním, v šubě sobolinou podšíváné, pod drahým pérem ve sponě z drahého kameni, v červených botách, sedě na sedmihradském bělouši, jemuž z pod sedla visí přes boky tygří kůže krásně lemovaná.

Ostrovský zeman! Kdož by ho v tom mocném, krásném rytíři poznal? Ale kdož by teď v tom sešlém bojovníku na zčernalém voze poznal toho mocného krásného pána, bývalého polního hejtmana Jiskrova a velitele Sarišského Potoku?!

Ó toho neblahého místa! Tam pana Talafúsa zkázá stihla.

Ladislav Pohrobek, pro kterého Čechové v Uhřích se drželi a bojovali, zemřel a Uhři zvolili si krále

Matyáše Korvina Huňadovce. Ale což, že si ho magnati zvolili! Pan Jiskra, pán hořejších Uher, ho nechtěl, neuznal a vládl na severu jako dřív. Ale tenkrát ne-
odolal. Jedno město jeho po druhém Matyáš se pod-
dalo, jeden hejtman po druhém se mu vzdával. Už
i Vadoa padla i Galgócz, už také pan Matyáš a Ko-
morovský v Sečovicích podlehl — jen v Sarišském Po-
toku ještě vlála páně Jiskrova korouhev, již tam držel
pan Talafús se dvěma tisíci Čechův.

Sem teď Šebestian Rozgoň přitáhl s velikým voj-
skem a s několika tisíci sedláků červenými kříži zna-
menaných. Byl to obrovský boj hrstky Čechů — ne-
rovný, ale slavný. Ale kdož ví, jak by byl skončil,
kdyby zrady nebylo. Čechové mnoho o ní povídali.
A tak z těch dvou tisíc vyšlo z bitvy sotva dvě stě a
mezi nimi pan Talafús. Petra Aksamita, slavného
druha v hejtmanství, tam mrtvého nechal — a on,
ač smrti se nevyhýbal, ji ušel pro své soužení. U Sa-
rišského Potoku ztratil vše: svou moc i své bohatství.
Jen holý život zachoval a ránu si na památku odnesl.
A ta krásná Uherka? Oh, těžko se pana Talafúsa na
tu druhou ránu ptáti! —

V Uhřích nebylo bytu, nebylo stání. Všude jej a
rozprchlé Čechy stíhali, sotva že přes hory do Polska
unikl. Čtrnácte jeho jezdců s ním z bitvy Sarišské
uteklo, však jen čtyři s ním se do polské země do-
stali. Taková byla ta jejich jízda krajem nepřátelským.
Jako šelmy je honili, a by nebylo Jana Talafúsa, jistě
by ani ti čtyři nepřekročili uherských hranic.

V Polsku bloudil za delší dobu, neměl tu však
žádného stání. Rozhořčen, roztrpčen takovou výslu-
hou, takovým výsledkem dlouholetých služeb vojen-
ských, unaven, bez chuti dále služeb hledati a cizí
chléb pojídati, a chorý, vzpomněl si na vlasť, na tiché
zákoutí domovské. Co jindy ho odtud pudilo a hnalo,

to jej teď divnou mocí vábilo a táhlo: pokoj svatý, klid, tichý, nezávislý život.

Uvažoval ovšem, jak se to vrací — ale již sám sobě a své touze neodolal. A tak se vrátil Ostrovský někdy vladyka, pak velitel Košic a Sarišského Potoku, slavný hejtman, před nímž se uherská města trásla, do vlasti, tak vracel se na rodný Ostrov. —

III.

Starý rychtář, jenž prve byl tak zvědavý, ale též v řeči opatrný, nyní sedě vedle bývalého pána svého rozvázal. Byl rád, že pan Talafús se navrátil, a těšil se, že teď nastanou lepší časy. Však ho to již dávno tísnilo; teď sobě ulevoval. A všecko ještě nepověděl, leccos také s obalem, leccos jen nadhodil, ale již při tom pan Talafús víc a více chmúřil čelo.

Když přijeli do vsi, vybíhali lidé ze stavení. — Každý se divil, kde se tu vzal ten starý vůz, kdo na něm ten cizinec, a jak že se k němu starý Klíma dostal. Pak teprve se divili, když vůz zajel do Klímovy statku.

„Do dvora je pozdě s vozem a na tvrz zajdu sám,“ pravil Talafús, když byl slezl. Sotva že naléhavě prosbě starochově a syna jeho povolil a vstoupil do světnice. Tam počali mu snášeti na uctěnou, ale sotva se jen jídla dotekl a již vstal.

První, hebounký soumrak ukládal se na krajinu. Pan Talafús stoupal na návrší, na němž stála rodná jeho tvrz. Rybník pod ní leskl se ještě v posledním zásvitu denním, ale v rozlehlé koruně věkovité lípy před samou tvrzí stojící tma se již uložila. Za náspem vyčnívala temná teď stavba staré, dřevěné ještě tvrže. Všude ticho, ani hlasu. Nepohnul se ani lístek staré lípy, pod níž teď pan Talafús stanul. Hleděl kol do

kraje již se tmíciho, na ves, z jejichž střech rovně vystupovaly sloupy dýmu, pak zase před se na tvrz. Všecko tak jak bývalo. Všecko. I připadlo mu, jak často tou dobou přiklusal na svém koniku, vraceje se ze sousedství, a jaký pak ve tvrzi nastal ruch, když zahoukal nebo zavolal. Přišel starý Michal, odvedl koně, přiběhli ohaři vesele štěkajice, a na pavlači nebo na zápraží stanula mladá žena. O Bůžičko zlatá! —

A tenkrát mu často napadalo, že pořád všecko stejné, že je vždycky tak, když přijede, že po všecken den jde a běží vše starou obvyklou kolejí! Oh, jak jest člověk nevděčný!

Pan Talafús bezděky, nevěda, usedl na lavičku pod lípu, a v tom ta stará pamětnice zlehounka zasevelila, jako tenkrát, když před lety po svatbě první čas tu s mladou, hezkou žinkou sedal.

Divný to byl ševel — nekonejšil, nelahodil, ale probouzel, upomínal dál a dále, i na starého otce vladykova. — Což by pan otec řekl, kdyby teď viděl, jak syn se mu na tvrz dědičnou vrací!

Pan Talafús vstal a došel ku bráně. Vrátko vedlejší byla jen přivřeno. Na dvorku nevelkém ticho. V šeru poznal, že nic se tu nezměnilo. Zrovna naproti v prvním ponebí pavlač se sloupky divně vyřezávanými. Žlutavá zář padá na ni z okénka — toť komora nebožky Bůžičky. Tu šívala, tu na něj při kahanu často dlouho do noci čekávala — tu se s ní loučil, když do Uher odjížděl. — Oh, té nešťastné jizdy! —

Pan Talafús vstoupil do síně pod pavlači a v tom také ozvaly se na schodech kroky. Držíc hořící svíci v ruce sestupovala nynější zemanka — Talafúsova sestra. Lekla se cizince — než i on byl překvapen,

jak za ta léta sestra se změnila, jak sestárla. On ji poznal, ona však jeho nikoliv.

„Sestro! Maruško!“

Vykřikla.

A teď zase nastal nezvyklý ruch na tiché, staré tvrzi. Vladyka svolávala dívku i pacholka, nařizovala to i ono, sháněla večeri — pak opět usedla proti bratru, jenž se tak z nenadání navrátil. Měla srdečnou, nelíčenou radost.

Bratr hleděl na ni pozorně, jako zkoumavě, a bylo mu ji v duchu lito.

„Sestro, ty se soužíš, tobě se nevede —“ pravil pojednou, zvyklý na přímou.

Lehko se zarděla — zapřela, zamlouvala. A tu zase bratr:

„Nezapírej! Já ti také pravdu povím. Jsme nešťastní — já snad nejvíce —“

Trhla sebou. Všimla si ovšem, že bratr nepřišel tak, jak o něm vypravovali; ale toho by se ani ve snu nenadála, jak že s ním je doopravdy.

„Vracím se chud, jako žebrák,“ pověděl zrovna. „Kam jsem měl jiti, nežli k vám? Však mne snad nevypudíte — z otcovské tvrze“ — a hleděl zase na sestru.

„Co to mluvíš, bratře!“ Než dobře pozoroval, jak sestra je zaraženější a jak teď sebou trhla a plaše vstala, když se venku ozvaly kroky.

Hned po té vstoupil do jizby Jenický, manžel sestry Talafúsovy, nynější vladyka Ostrovský. Svatové teď proti sobě stanuli, hledíce si poprvé tváři v tvář: Statný, ramenatý Talafús, černých, řídko prošedivělých vousů; menší, drobnější Jenický, hladké, vysedlé brady, krátkých knírů, vlasů do čela přistřižených. Vladyka upřel malé pichlavé oči zkoumavě na osmahlou tvář hejtmanovu, však hned se líbezně usmál a rukou

svatovi potřásal, když uslyšel, kdo to k nim zavítal. Ještě dlouho proti sobě pak neseděli, a již se Jenický lahodně, obratně vyptával, jak se to svat navrátil. kde že nechal své lidi a koně. Lehounká chmura přeletěla mu přes čelo, ale jen přeletěla jako prchavý stín, když uslyšel, že svat přišel pěšky, koně že nechal dole u starého Klimy; pak zase vedl hovor a pln účastenství vyptával se, jak svatovi bylo v Uhřích a hned zase vyjadřoval radost, že si na ně vzpomněl a přišel se na ně podívat. Pak už překvapení svého neutajil, když mu pan Talafús pověděl, že se s Uhry na dobro rozloučil, že teď miní napořád zůstatí ve vlasti, po které se mu zastesklo. Ale hned se Jenický opanoval a dále lahodně podotkl:

„Máš dobře, svate milý, proč bys si neodpočinul, pohodli nedopřál. Netřeba se ti lopotit, jako nám, a hamoniti se s lidem. Čeládka ti — však vidíš, jak pozdě ze dvora přicházím — aby člověk pořád u nich stál a důtkami je doháněl. Nechtějí zapomenout a si zvyknout na robotu. Pořád jen o tom mluví, jak bývalo dříve. Sumou, každý rád by dělal zemana. A co pak ještě teď! Hůře bylo, když starý Klíma rychtařil, ten chlapy v tom jen podporoval. Než co ti to povídám —“ opět sladce obrátil, když byl Klímu přišlehl jak chtěl. „Nechme toho být —“ a lehce s úsměvem uhodil Talafúsovi na koleno — „jsi hodny, že k nám přišel.“

Když pak po večeři zemanka zavedla bratra svého, jenž jevil velikou umdlenost, nahoru na komoru, přecházel Jenický netrpělivě dole ve světnici. „Cože se navrátil?“ přemýšlel — „a jak? S jakou? Odpovídal tak divně, a měl na spěch — hm —“

Dole u sladkého svata nebylo panu Talafúsovi volno. Znal svět i lidi a proto hned svatovi porozuměl a přesvědčil se, že starý Klíma nelhal. Tu na

komoře bylo mu teď volněji. — Naslouchal nyní, co mu sestra na jeho otázky vypravovala o nebožce manželce jeho: jak po něm toužila, jak všude a při všem i při hospodářství na něj myslila a všechno pro něj činila.

„Chudinka, tolik se namáhala, tolik shromáždila a šetrila. Aby byl Jan, až přijde, spokojen, aby věděl, že jsem dobře hospodařila —“ říkala, když jsem ji napomínala, že se nemá tak namáhati.“

Sestra se rozplakala, když vypravovala o nebožce švagrové, jak skonávala, jak i na smrtelném loži na svého Jana vzpomínala. „Až přijde — řekni mu, že —“ „to byla poslední její slova. — Viděla jsem, že by mně ráda něco řekla, namáhala se ubohá dost — ale slovička už nevypravila.“

Zemanka vstala, stírajíc si se tváří slzy. Pan Talafús seděl na truhle s hlavou pochýlenou a zhluboka povzdechl.

Když zemanka vešla zase dolů do světnice, manžel její dosud tam přecházel.

„Že jdeš!“ vítal ji ne příliš laskavě. — „Nu, a s jakou přijel? Co ti povídal? Tady, jako by člověku nevěřil. A proč nechal vůz u Klíny?“

Zemanku pichlo, když s takovou začal, ač se toho nadála. Zналаť ho, obávala se již prve. Věděla, jak je s bratrem, neměla však té síly, aby pověděla.

„Mluvili jsme o nebožce Bohunce —“

Nahoře na ponebi otevřelo se v tu chvíli okno. K němu pan Talafús přistoupiv, hleděl ven do vlažné, červnové noci. Jak také hned usnouti, i po namáhavé cestě, když člověk po dvaceti letech navrátí se do hnízda, v němž mu bývalo teplo a milo, z něhož přece svévolně uletěl, a najde pak je bez milé družky a v cizích rukou?

IV.

Druhého dne Ostrovský vladyka již tušil, s jakou jeho svat Talafús se navrátil. Na rozkaz vladykův přijel svatův vůz, aby prý věci opatřeny byly jistým podstřeším. Sám dychtivě čekal u lípy, až přijede vůz s podivným, bohatým nákladem, kterého se nadál dle řečí, jaké byly před tím o bohatství svatově. Ale již koně, ti sešli, staří vozníci ho nějak zarazili, pak povoz sám a což ten černý, osmahlý vozataj zatuplého nosu, vysedlých lící a blýsknavých oček! — Divné spřežení! Však dvě bedny na voze to napravily. „Škořápka neúhledná, ale jádro dobré,“ těšil se vladyka. „Kdož by také na dalekou, nejistou cestu strojí se všem lapkám na odiv!“

Pak když bedny na komoru, nyní Talafúsovu, vynesli, poručil vladyka pacholku, aby uherského toho vozataje s povozem zavedl do dvora; sám pak šel nahoru k svatovi, jenž u přítomnosti své sestry otevřel své poklady. Pichlavé oči vladykovy stíhaly každé hnutí svatovo, dychtivě pátrajíce po obsahu beden. A bohatý, mocný páně Jiskrův hejtman vybíral kus po kuse: černou kuni šubu dosti pěknou, palcat, pancíř, helmici, plechovnice, šorc*), podpažníky**) a pěkný pás bitý.

„To všecko vidělo onen nešťastný den o loňských letnicích u Sarišského Potoku —“ pravil Talafús, ukazuje na zbroj. — „Jen to a meč jsem odtud odnesl. Ostatní všecko mé jmění — to tam. Krásné sedlo a svého bělouše prodal jsem cestou. S takovou jsem přišel —“ a pohlédnuv na svata nějak divně se usmál. Zemanka trnula. Strachovalať se o bratra, kterémuž

*) Šorc, část brnění kryjící život a stehna.

**) Podpažník, plát rámě kryjící.

vlastně byli vším povinni. Vladyka Jenický za okamžik mlčel lapaje spodním retem svislé kniry. Pak se nuceně usmál.

„Je toho ovšem málo. Škoda toho, čehos pozbyl. No, však co vojna vzala, vojna dá.“ Již nezapleskal svatovi po koleně nebo na rameno a neřekl: „Jsi hodný, žes se navrátil, žes k nám přišel.“

Talafús mu dobře rozuměl; v očích bojovníkových nějak zasvitlo, a živě, skoro prudce odvětil:

„Hoho, svate — s vojnou již mnoho nebude! — Mám jí do syta — proto jsem přišel, abych si u vás odpočinul. Snad tu na mé někdy tvrzi budete mítí pro mne kouteček?!“

* * *

Teď zase mohli škodolibí lidé říkati: „Vida, co jsem pravil? Však jsem to hned tenkrátě povídal. — Toť, vyjel si s plesáním, jako by pod pečeti měl, že se šťastně vrátí! Teď vidí —“

„Přijiti do svého a býti přece v cizím. To teprve! Všecko by asi oželel, ale vlastní tvrz viděti v rukou člověka, kterého jak živ neviděl, neznal — a takového, a sám býti u něho z milosti — hm, to nemohlo Talafúsa nic horšího stihnouti. Teď aby tu hlavu skláněl a slova vážil, a to on, pane, není zvyklý!“

„Každý si svůj konec strojí. Proč rozdával tvrze jako nějaký král. Třeba se mu tam v Uhřích vedlo tak znamenitě!“

„Nejhůře teď v tom zemanka. Ta bude ve dvou ohních. Beztoho mnoho dobrého nezkusila a teď teprve bude mítí očistec!“

Tak i jinak povíдали si lidé dobří i poddaní, na tvrzi u krbu, ve dvorech i na poli ve všem širém okolí. Jak by ne! Talafúsa všude znali a když ne

jinak, aspoň z doslechu, jaký to býval znamenitý válečník a hejtman. Nikde však s takovým účastenstvím o něm nemluvili jako v Klimově statku. Starý Klima hladil si rychle a prudce šedivou hlavu a často povzdychoval:

„To ještě scházelo! Svatý Bože! Co z toho bude! Hodný, ubohý pane! A v rukou takového lakomce! Raněný oreš s jestřábem! Ti sobě oči vyklinou! Svatý Bože!“

První čas se však ani tak nezdálo, nic nebylo z Ostrovské tvrze slyšeti. Když starý Klima zahlédl pana Talafúsa, an na svatově koni do Vraclavského kostela si vyjel, povídal synovi, jenž vedle stál:

„Uvidíš, Václave, že dlouho nebude jezdit. Nepřeješ ho vladyka ani sám sobě, aby ho nestrhal.“

„I však, pantáto, nadarmo klusáka nepůjčuje. — Dnes ráno viděl jsem koně páně Talafúsovy. Chodí rozpráhnuti, každý s volem —“

„Ti chudáci si po vojně pěkně vysloužili. Ve dvoře je budou dřit — tam dlouho nevydrží. — A což ten vozataj uherský?“

„Je zatím na tvrzi u pána.“

Páně Talafúsova první cesta byla do Vraclavského kostela. Nejel tam však ráno, ale odpoledne a zastaviv před farou, požádal plebána, aby mu kostelík otevřel a ukázal hrob jeho manželky. Plebán zavedl jej až k hlavnímu oltáři, a ukázal mu ve zdi náhrobní kámen a odešel. Viděltě, že tak Ostrovskému vladykovi bude nejmilejší. Ten dlouho tam meškal. Již slunce zapadalo, když plebán zase vkročil do kostela.

Tam v záplavě zlatého světla klečel Talafús, lysého čela, dlouhé brady, ve tmavé sukni lemované, s hlavou na prsa nachýlenou, jako by se buď modlil nebo rozjímal. Starý plebán se až zarazil a jej poli-

toval. To je ten bujný, mladý zeman, kterého oddával? Ona, chudák, pod zemí — a on —

Pan Talafús vrátil se na Ostrov všecek zamyšlený. První dni nikam nešel, ani k sousedům ani ku známým. Přišli sami, jeden po druhém. Ten z opravdového účastenství a přichylnosti, ten ze zvědavosti. Myslili, že se Talafús snad stydí, proto že nevychází; také domnívali se, že ho najdou skličенého. — Ale chyba! Viděli, že valně se sice změnil ve tváři, na těle, že sešel, ale jinak zrovna ten Talafús jako před léty. Vítal je, jako by na své tvrzi, nic nezasteskl, nic nezatožil. Vladyka Turovský mu nadhodil, že teď asi těžko nese svou štědrost ku sestře. Ale Talafús zatřásl hlavou.

„Co jsem dal, dal jsem. Přiju to Maruši — děti nemám —“ Nebylo to asi tuze ze srdce. Tak se aspoň Turovskému zdálo. Také Talafús hned obrátil jinam řeč a nepověděl, že nejvíce ho hněte, že sestra dala tak velikou sumu muži svému na tvrz a na všechno zboží zapsati.

Říká se: „Dva bratři na medvěda a dva švakři na moučnou kaši.“ a svatá pravda, zvláště jsou-li lidé různých povah jako byli Jenický a Talafús. Jenický nechal brzy všeho medu a vši laskavosti, když mu se svatovým bohatstvím zmešlo. S počátku se ještě přemáhal a neměl té odvahy — nezapomnělť přece, jak Ostrova nabyt, jak se sem dostal, že přece jen milostí svatovou — a pak, když ten starý bojovník mračného čela a jiskrných zraků proti němu stál, tuť Jenický zrovna cítil tu jeho sílu a převahu. Proto teď raději se mu vyhýbal, a Talafús také po něm netoužil. Tu bývala zemanka ještě nejspokojenější. — Ale jak ti dva se sešli, bylo dusno jako před bouří, jako když dvě mračna proti sobě stojí, z nichž zrodí se bouře.

Bouře však za dlouhý čas neuhodila. Mužové o sebe málo dbali, ale Jenický měl svata pořád na mysli. Mrzelof jej, že chová a živí věčného hosta, s nímž tolik zbytečné škody, jenž nemíní se dle všeho ani hnouti. Nejprve mlčel a jen se mračil, pak už manželce to vytýkal. Ta musila všechno přeslechnouti a ještě trnula při tom, aby bratr toho se nedověděl.

Nejprve to došlo na vozataje a sluhu páně Talafúsova, jenž zůstával na tvrzi. Jenickému byl zrovna trnem v oku, a manželce pořád vytýkal, že ten chám uherský se jen povaluje a nadarmo ji — a tak prostřednictvím jejím a mírnými jejími přimlouvami dovolil Tafafús, aby Baláš tu a tam ve dvoře pomohl. Ale jak se tam jednou ocitl, už byl jako zaprodán. Vladyka z pomocníka dělal si pomalu dělníka, jemuž vic a vice ukládal. Baláš s počátku mlčel, ana mu zemanka stranou přilepšovala — a jen si postěžoval a zahromoval na vladyku dole u starého Klímy, kterého si hned prvního večera, jak tam nocoval, oblíbil. S ním tak nejraději sedal, poněvadž Klíma s největším účastenstvím naslouchal jeho lámané češtině, kterou vypravoval o své vlasti, o panu Talafúsovi a jeho bojích. —

Po Balášovi došlo na jízdeckého koně. Talafúsovi voznici táhali až běda, a měli se tak, že valem hubeněli. Vladyka Jenický nic jich nešetřil; ale když svat Talafús vyjel si několikráte koňmo a jednou zase požádal si svatova jízdného hnědáka, stalo se, že „neměl klusák podkovy“. Podruhé musil zrovna na kvap na výpomoc do dvoru, nebo všelijak. Pan Talafús dlouho mlčel, nevyjížděl velmi často, ale když zase jednou chtěl, aby mu koně osedlali, a svat se omlouval a dosti sladce, že koni nějak žila přeskočila nebo co, že kulhá, tu pan Talafús nic nepromluviv vyšel ven a ze stáje vlastní rukou koně vyvedl.

Na dvorku uhodil ho pěsti, až kůň se vzepjal a kolem lítati se jal. Běhal jako když plave. Jenický stál pod pavláčkou na zápraží a chytal zase spodním retem svislé kníry. Pichlavé oči mu nějak nejistě těkaly, ale dobře postřehly zamračený Talafúsův pohled plný opovržení. Sluha na slovo hejtmanovo koně osedlal a za chvílku vyřítit se Talafús ze tvrze ven. — Jenický div nezkoprněl, vida, jak nešetrný jezdec koně žene.

„Ten ho jistě užene a schvátí,“ volal, když zemanku zahlédl. „Tak on to dělal asi se všim, nešetrný! Kdo ví, kde své jmění prohnal! Jako by kůň jeho byl — a kdyby — což má jich vladyka plnou stáj? Ten by tu na Ostrově ani tak dlouho neseděl, jako teď. Vždyť bez toho jsem tu jenom správčím, šafářem!“ dodal zlostně. „Já se klopotím, šetřím, a on rozhazuje!“ — Vladyka za té řeči zelenal.

Pak už byl s koněm pokoj. Talafús nemohl do sedla. Onemocněl. Nastal sychravý podzim, rána hejtmanova, nedávno zacelená, opět se otevřela. Tak proležel celé dny nahore v neveliké jizbě, sám a sám.

Časem si Baláně zavolal, časem musil také k němu starý Klíma. Jiných návštěv bylo málo — sousedé už tak nedbali, jako by dbali za jiných časův. Jenický ani jednou nahoru nepřišel a Talafús byl rád. Sestra jej ošetřovala pilně a pečlivě, ač dole zase bylo ji poslouchati kázání vladykovo, co se teď času s ním, ani ho svatem nepojmenoval, protráví a promešká. Nahoru pak přišla vždy s tváří veselou a mírnou, a když někdy Talafús na muže jejího zatoužil, chlácholila bratra a jemu vymlouvala, a když neprosnělo, co se naprosila, aby prominul! Tu se pak vždycky utíšil, k vůli ní.

Chmury visely nad krajem, deště se stíhaly, tmy podzimní valem přibývalo. Země pak utuhla, sněhu

napadlo; z okénka své jizby viděl nemocný válečník zasněžený kraj — pozoroval jej často a dlouho. Vítr, déšť, chumelice a vějavka, planoucí v krbu oheň, ty teď mu chvíli krátily i ve dne, i často za dlouhých, bezsenných noci. Někdy, když zemanka tiše vstoupila, ležel bratr nehnutě na znaku, jako by spal; ale když bliže přistoupila, viděla, jak oči ztrnulé upírá do stropu, nebo před se do prázdna — a přemýšlí. Tak hluboko býval v myšlenky pohřížen, že ani ji nezpozoroval, a často tak odešla, jak přišla, aniž to zpozoroval. Tu ji bylo bratra vždycky nejvíce lito. Nač ubohý myslí a vzpomíná?

Jednou, bylo již k jaru a podvečer, kdy Talafúsovi valně se ulevilo, zemanka před jeho dveřmi, chtěíc ho navštívit, náhle se zastavila. Naklonila hlavu, naslouchala. Z jizby jako by zpěv zazníval. Ano, zněl — bratr zpíval! — Ale jak! Hluboký jeho hlas zněl stlumeně — a zpíval notu divnou a smutnou. Zemance se až tajil dech. Takový žalostný, smutný nápěv zněl soumrakem. Toť jistě nějaká cizí píseň. Podobné jak živa neslyšela. Vystála tu u dveří, až bratr přezpíval, a když píseň dozněla, tiše, nevědouc sama proč, odešla a pořád ještě slyšela ten zpěv žalu až divého. —

V.

Jenický nikdy přímo na svata se nezeptal, jak mu je, ale dobře řeči pozoroval. Jistě by se byl nermoutil, kdyby byl slyšel, že hůř a hůře, že jara se sotva dočká. Ale tak si povídali, že pan Talafús jistě zdráv vyjde, že jaro ho dokona pozdraví. Když tomu tak, přestal Jenický na smrt čekati a pomýšlel na něco jiného. Již se také na to připravoval. Kde jen dosti malá příležitost se udála, mluvil o svém svatovi —

každého známějšího zastavoval, aby si mu postěžoval, jaké má teď na tvrzi břemeno, dokládaje obyčejně, že by to všecko rád snášel, jen kdyby svat nebyl tak divný. Pak už znělo, že je prudký, že rád poroučí, nemoha zapomenouti na dřevnější vládu, pak docela, že se na Jenického obořuje, jemu a sestře darování své neustále vyčítá — a tak a jinak, jen aby mysli všech proti panu Talafúsovi popudil.

„Lež, krivohubá lež! Do nebes volá!“ horlil starý Klíma, když pozdního jara v neděli odpoledne seděl se synem a Balánem pod starým jasanem na sadě. „Já řku, zrovna opak. To všecko on, on viadyka. — Hleďme hladovce, ještě nemá dost, že nabyl tak pěkného zboží a tvrze! Kdož ví, odkud ho vítr přivál! Ó kam jen paní Maruše oči dala a co na něm viděla, že hned si ho tak prudce zalíbila! Že ji vdovství tak soužilo! Teď to má! Mohla pěkně s bratrem hospodařiti. Teď má peklo, učiněný očištec.“

Balán kroutil kníry a nemohl nijak pochopiti, jak pán jeho, když už takovou hloupost vyvedl a zboží daroval, takového strážníka, jako je pan Jenický, nepoučí jak náleži. Zaklel a dodal:

„To v uherské zemi byl jinaký — to se uměl bít — ale tu je jako kuře. Tam by jistě stropil bouřku, až by se strop sesypal!“

Tou dobou seděl pan Talafús pod starou lipou přede tvrzi, hledě do kraje svátečně ztichlého. Jen bělavé mraky ubíhaly modrojasným nebem a s nimi stíny jejich po osení, lukách i tmavých lesích. Ze sousední vesnice ozval se hlahol zvonu — pak opět zavládlo hluboké ticho. Zrak vladýkův utkvěl nyní na cestě nahoru ku tvrzi se vinoucí. Jakýsi člověk belhal se tudy — pak již se přiblížil tak, že pan Talafús dobře mohl pozorovati schromlou postavu v chatrném, zedraném šatě, osmahlou, hustě zarostlou tvář. Žebrák

konečně stanuv nedaleko lípy, upřel zapadlé zraky své na vladyku, a hleděl, jako by jich nemohl ani odvrátiti.

„Co tak na mne hledíš? Co chceš?“ ozval se Talafús.

„Ach — věru — tys to — přece jsem se nemýlil — můj pane hejtmane! Což pak mne neráčíš znáti — Jíru Holišovce? Dobře jsem tedy šel —“

Teď teprve Talafús poznal bývalého svého vojína. Shledání to jej těšilo a začal se hned vyptávat. Starý žoldnér vypravoval, jak onoho nešťastného dne u Sarríského Potoka raněn upadl do uherského zajetí, jak jej s několika druhý do tuhého vězení v nějaké věži uvrhli a tam že s nimi nakládali jako se šelmami a ne jako s lidmi. Kolik jich tam také pomřelo — až zbyli tři a těm že pak jakýsi krajan ve službách uherských k útěku pomohl.

„Tak se vracím. — Patnácte let jsem s tebou, pane, bojoval — to si nesu z vojny výsluhou —“ a ukázal na svou schromlou nohu a zedrané šaty. „Už ani dále nemohu — mám hlad a rána pálí, ale Ostrov mne pořád držel. Jářku — snad tam bude hejtmán Talafús — co by teď v Uhřích dělal! — Že's živ, jsem slyšel — a není-li — no, řeknu, kdo jsem a jistě mne neodeženou. Ale tys, pane, se také přepadl. Kde jsou ty časy jagerské a v Košicích — ale ten nešťastný Potok —!“

V tom však pan Talafús už vstal a vybízel schromlého bojovníka dále, na tvrz. Hned za brankou potkali Jenického.

„Vedu si hosta,“ zvolal Talafús a kráčel dále.

Jenický, jenž chtěl odejiti, stanul a ohlížel se za odcházejícími.

„Tak, ještě hosty vodit? A jak to řekl! Jako by se posmíval!“

Obrátil se a šel za nimi. A to bylo neštěstí. Šel vlastně za záminkou, kterou již dávno hledal. Teď ji našel. —

Když za chvíli po té Baláň vešel do tvrze, už na dvorku zaslechl křik. Jak do vnitř vstoupil, hned poznal, že pánu svému prve křivdil. Stál tu hrozný, rozlicený, máje žilu na čele naběhlou a dorážel na svata zlostí zeleného. Byla to věru bouře, div že dřevěný strop se nesesul. To byl zase pan Talafús, jenž na bělouši kdys řady tisíců projížděl a hromovým hlasem jim velel nebo k boji vyzýval, to byl věru pan Talafús, na jehož pouhý hlas páni Uhři v bitvě couvali. V hrom jeho hlasu mísily se žalostné výkřiky plačící jeho sestry, mezi něj a muže stupující.

Stranou seděl chromý žoldněř; teď tu také stanul Baláň kroutě si spokojeně kníry. —

Za chvíli po té vyšel pan Talafús ze tvrze, všecek bledý ještě, zasmušilý a mířil dolů do vsi. Za ním kráčel Baláň a starý, chromý žoldněř. — Tak vycházel Ostrovský vladyka ze své dědičné tvrze, tak vycházel někdy polní hejtman páně Jiskrův se zbytkem svého vojska.

Nic s sebou nenesl, než co měl na sobě a svůj slavný meč.

VI.

Nic Jenickému nepomohlo, že lidi již dlouho připravoval. Nikde ho neměli v lásce a tuto necitelnost teprve mu nikdo neschválil. Sic to tušili, že to k tomu jednou dojde, ale když se stalo, přece všechny překvapilo. Mnozí se nadáli, že po bouře vzejde slunce, ale Talafús sám nemohl jíti zpět na rodnou tvrz, z níž byl svatem vyhnán a ten byl rád, že se to již jednou rozhodlo. Také ještě téhož večera poslal do

Klimova statku majetek Talafúsův, zbroj rytířskou a šubu kuni, co si z Uher přinesl. Sestra nadarmo se soužila, nadarmo muže pro Bůh prosila, aby se tak nezapomínal nad tím, jenž jim všecko své jmění dal, Jenický byl jako z křemene, a manželka neměla síly a ráznosti bratrovy. Nespala celou noc. Byla by ráda za nim dolů sběhla, ale vladyka dal tvrz zavřít, jako by čekal nepřítele. Druhého dne zaslechla zemanka, že bratr s Balánem a s tím starým žoldnéřem byli u Klímů na noc. Pak už mu nebylo třeba na statku, u sedláka vyspávat.

Kvetlať ještě tenkrátě staročeská ctnost, rád byl viděn v domě host. Sousední vladykové a zemané zvali Talafúsa jeden přes druhého i z lítosti nad nešťastným rytířem i naschvál necitnému jeho svatovi.

Tenkrátě se neosvědčilo, že host a ryba třetího dne páchne; nicméně bylo Talafúsovi krušno, již také k vůli oddanému Baláňovi. I řekl mu:

„Vidiš, starý brachu, všecko mne opustilo, i sestra, jen ty ne — a já ti nemohu nic dát. Nemám nic a nebudu nic mít. K boji, k válečné službě nejsem. Za všecko abych ti řekl: „Jdi!“ — Vidiš, budu brzo sám už břemenem,“ a zachmuřený hejtman se zamlčel.

Baláň se dobromyšlně usmál.

„Půjdu, vidím, že toho třeba, pane, ale do Uher ne, ani od tebe. Já se tu užívím — Klímovi mne vezmou za dilo — a tak přece budu u tebe. Kam bych jít šel! Mně by se stýskalo —“

Poprvé zas, za dlouhý čas vladyka se usmál. Ta přichylnost věrná ho potěšila. — Tak se také stalo. — Baláň pracoval pilně u Klímů, kteří si Uhra již také pro pána oblíbili, a pan Talafús — ten chodil po tvrzích. Vžak nikde se dlouho neomeškal. Hrdost jeho by nerada se dočekala, by stranou říkali: Host

častý a dlouhý brzo se přikří. Všude ho dost rádi vidali a vítali, zvláště když tak vladykové sjeli se o křtinách, svatbách nebo ponti a jiných kvasech. Tu pana Talafúsa mezi sebe brali, a on jako by nebyl chudý, žebravý zeman, jako by žádná starost ho netížila, jak bude zítra, nýbrž jako by ještě na Ostrově seděl: hovořil, vypravoval veselé i vážné příběhy ze svého bouřlivého života v zemi uherské. Rádi ho poslouchali vladykové i jejich pani, které mezi sebou nejednou si zašeptaly, když byl v nejlepším: „Jistě to byl krásný muž! Ještě to na něm znáti.“

Co na něm teď všichni pozorovali, bylo, že byl rád, když víno na stůl přišlo. Píval teď více než jindy. Přáli mu toho chutě, ano schválně nalévali a pobízeli, nebo když lice mu nachem se zaskvělo a zraky ohněm vinným se mu zaleskly, tu nejživěji, nejraději vypravoval. Zabíral se ve starou slávu boje a hejtmanství, svou, Jiskrovu a všech Čechů v severních Uhřích; vypravoval o Košicích, o svém proslulém dobytí Jageru, o vězení a bojích. To však bylo všem divno, že sám nikdy nezačal o Sárišském Potoku, kde přece bylo mu nejlépe. A když se ho na něj někdo zeptal, začal, začal — ale pak umkl nebo svésiv hlavu počal notovati tiše cizí, uherskou píseň; pak začal hlasitěji a zpíval. Když poprvé tu píseň hosté uslyšeli, rázem umkli: nápěv zvuků tak divně žalostných nikdy neslyšeli. Nerozuměli slovům, ale ten nápěv každého dojal a každý cítil, že to nějaká tuze žalobná píseň.

Když se dal do zpěvu, bylo konec hovoru. Pan Talafús pak umkl, a nic ho nepřimělo, aby se rozhovořil. Nedbal už o společnost. Jindy však nikdy té písni nezpíval, byť ho sebe více o ni žádali. — Zkušenější tušili, že v tom něco je — ale pan Talafús nepověděl. Čeho páni se nedověděli, dověděl se starý

Klíma, a to maní. Šel jednou v létě večer z pole sám a sám. Bylo už hezky šero, jen na západě byl sinalý pruh pod černým mrakem. Jak starý výměník kráčel mezi obilím vonnou mezí, ozval se za ním nějaký zpěv. Stanuv naslouchal. Zpěvák šel za ním, ale viděti ho nebylo. Zpěv jeho v té samotě večer starce až poděsil. — Bezděky přidal do kroku, jako by ho ty divoké a zase žalostné tóny poháněly. Věru, úzkost člověka popadala.

Zpěv blížil se víc a více a tu se také starý sedlák vzmužil. „Aj, snad neutečeš před písničkou?!“ a stanuv brzo zpěváka poznal. Byl to Baláň.

„Jakou to zlořečenou písničku zpíváš?“ ptal se Klíma.

„Ah, tuze pěknou. To je hejtmanova nejmilejší. Zpívá ji, to když si tak na Potok vzpomene.“

„A proč —?“

„Tu mu zpívala ta jeho nejmilejší.“

„Povídali: žena —“

„Ano, žena, ale ne jeho, nýbrž jednoho zemana uherského tam u nás. Ah, krásná ti a mladá — hm, černé oči, černé vlasy, vysoká, bílá. Ale pořád nějak zamyslená, smutná, tvrdošijná — jen někdy zazpívala, tuhle tu — tos ji měl slyšeti! Tenkrát hejtman ani nedýchal, když ji poslouchal — takový ti měla hlas, jak říci? — Já bych ji byl pořád poslouchal.“

„Jak se k němu dostala? Zajal ji kdesi?“

„Povídali, ale víš, já to vím — hejtman ji koupil,“ dodal Baláň tišším hlasem, bezděky ke Klímovi se nakloniv.

„Eh, nelži, Uhře!“

„Já to vím, věř, já nesl peníze tomu zemanovi, byl opilec a hráč.“

„To asi šla ráda — měla se pak lépe.“

„Měla, a jak! — ale nebyla ráda — říkám, že smutná — a věř mně, nebo nevěř, ta nás u Potoka zradila. Hejtman po ní jen bláznil, všechno jí udělal, mnoho jí věřil. Tajně posla poslati a říci tak a tak je — to mohla dost a jak snadno! Proč pak v den bitvy zmizela? Ta tam, jako když učaruje; tos měl hejtmana vidět! Ten zuřil! A já říkám, že mu to ten den i na hlavě ublížilo.“

„Pro takovou zlatou ještěrku!“

„Také jsem to říkal — ale co — jistě mu učarovala. Věř mně, po dnes na ni nezapomněl. Proč pak zpívá tu její nejmilejší písničku — anebo když já takhle někdy začnu —“ a Baláš jal se ji notovati.

„Mlčiž s těmi čáry! Slyšíš, Pán Bůh brouká!“

Zableskloť se tmou rudě nad mořem klasův a z temna zahřmělo. Starý výměnkář se pokřivoval a přidal do kroku. Uher však nedbal a notoval si dále. Již oba zanikli v šeru, ale divě žalobné, mollové zvuky písně Balášovy ozývaly se dosud.

* * *

Jak ten čas nestejně utíká! Tam v Uhřích v ruchu a slávě uběhlo snad těch dvacet let hbitěji nežli tu rok, dva — a také ten rok, dva je tu na člověku více znáti nežli těch dvacet.

Pan Talafús Ostrovský teď rychle a silně šedivěl. Do nedávna, ještě na Ostrovské tvrzi chodil vzpřímeně, teď jakási tíha srážela mu nějak ramena. — Hlava častěji k prsům se pochylovala, a na čele již samá vráska. Jen oči hořely jako dříve ohněm silného ducha.

„Kdyby se mu to stalo dříve, což, mohl jíti zase do světa, na vojnu někam — ale kam už teď — slábne, stárne.“

Říkali zemané a říkal také starý Klíma. „A chátrá také — už i na sukni mu to viděti. Svatý Bože, jak se to mění na tom světě! A také chudák nemá už všeho, čeho by potřeboval. Toť. pořád křtiny a svatby nejsou.“

Nouze stud zabíjí. Pan Talafús za těch nuzných let také tu tam polevil, musil a přijal leckdes něco, co by jindy nepřijal — jen o Jenickém ať se mu nikdo nezmiňoval. Od sestry nepřijal také nic, ač mu dost tajně posílala; ani nechtěl o ni slyšeti, že se muži ve všem tak poddala a tomu dopustila, aby vlastní syn jejího otce z rodné tvrze byl vypuzen, vyhnán — za všechno dobrodiní.

Časem dole ve vsi u Klímů se zastavil a tu se s Balánem a se starým vždycky potěšil. Než mu ve statku co podali, dobře povážili, aby ho nějak nezarmoutili. Když pak odcházel, říkával stranou hospodář:

„Mohlo býti jemu líp i nám, kdyby byl do Uher nejezdil. Takto umře někde v podruží jako žebrák. Ten už do smrti na Ostrov nev Kročí!“

Talafús procházel v okolí, ode tvrze ku tvrzi, od hradu ku hradu. Juž ani dvorcům ani statkům se nevyhnul. Všude znali chudého, žebravého vladyku, někdy Jiskrova hejtmána, vladyku Ostrovského opěšalého, v chatrné sukni, v chatrném plášti, ale s pěkným mečem po boku, málomluvného a zasmušilého. Rodná krajina pak mu ovšem nestačila a zacházel dále, do sousedních krajův. To bylo mu asi nejhůře zrovna v ten čas, kdy také neštěstí stihlo všecku naši českou zemi. Přišly noviny zlé a neveselé, že uher- ský král Matyáš táhne do Čech, na Jiřika krále ve jiněnu císaře, papeže a všeho křesťanstva, aby to ka- ciřské plémě české do kořene vyhubil.

Nikdo tomu nechtěl ani věřit, že by to Matyáš učinil — ale pak to šlo ráz na ráz. Pak už uvěřili, když tu slyšeli, tam viděli, jak se kvapně hnál král Jiří na Moravu, jak tam naše vojsko pospíchalo. Stannulť už Uher u Znojma. Brzo po té proslýchalo se, jak kněží katoličtí, kde mohli, prohlašují bullu papežskou, že papež Jiříka krále prokrel až do čtvrtého kolena a s ním všecken český národ pod obojí i ty katolíky, kteří by kacírům českým třeba jen špetku soli prodali. Takové vzkázáníčko laskavé neslyšeli v Čechách poprvé a neschňuli pro ně strachem. Hůře bylo, co se povídalo o hrozném vojsku Matyášově, o nesčíslném počtu jeho i vozů, těžkých kusů, houfnic, tarasnic i srubnic, o jeho Rácech jízdných, kteří uřezávali lidem hlavy.

Teď mluvíce o Matyáši králi, vzpomínali lidé na to, co od starých předků slyšali: „Uhru žádnému nevěř, leč který má tři oči v čele —“ Nad to povstal současně proti českému králi kde kdo byl: Němci a katolíci na Moravě, ve Slezsku, v Lužicích, a žel, i Čechové v Čechách i jinde. Ve všech zemích české koruny vyšlehovaly nesčíslné plameny drobné války, tu slaběji, tam plápoem, ale všude pálily. Ohně ty měly se slíti v jedno moře plamenů, v němž by přece jednou vzalo za své to proklaté plemeno české.

Pak už se valila veliká ta a hrozná bouře z Moravy do samých Čech. V tom čase obav a neštěstí obecného, kdož dbal zničeného jednotlivce. Jen starý Klíma, hledě oknem do prudké sněhové metelice, kroutil hlavou a řekl Balán vedle sedícímu:

„Uhře, prosinec pryč, i leden: o pánu ani slechu. Buď někde zase stůně, nebo nedej Pán Bůh — stalo se neštěstí. Cesty jsou hrozné a toho sněhu —“

VII.

Ba věru byly to mrazy zrovna tříkrálové toho r. 1469, ač už únor nadešel. Ostrovský rybník, jenž měl býti tvrzi na obranu, zamrzl snad až do dna; směle by třeba celý řad válečných vozů se vším všudy mohl přes něj jeti. Mráz byl a sněhu dost. Jindy by nikdo nevyšel, leč kdo by musil — dnes se všechno okoli Ostrovské lidem jen hemžilo. Ani cesty nehledali. Polem, luhem, oupadem, všudy utíkali — tu sami, tu v skupinách. Ten děti nesl, onen dobytče hnál, ti káru jakousi, oni samotičky táhli. Tam seděli na saních a bili do koní, kteří ubíhali, až se z nich kouřilo. Všichni různě se hnali s vědomím, určitě, nebo jen tak, bez účelu jako vyplašené ptactvo. — Vzduch jindy tou dobou tichý až mrtvý, ozýval se křikem, pláčem, voláním lidským i řevem dobytka. Byla podívaná smutná, hrozná. Slunce zapadalo a všechno nebe na západě polilo se rudou září daleko, široko. Růžový odlesk její padal na jiskřící se sníh i na hladký leď Ostrovského rybníka mezi černé kmeny několika holých olší a starých vrb. Širokou hrází utíkalo také mnoho vesničanů: žádný z nich nevšiml si vysokého muže v sešlé kuni šubě a vydrovici, jenž stál ve sněhu klidně u osamělé olše, jako přimrzlý. Dlouhé vousy zbělely mu jiním i husté obočí nad tmavým, jiskřivým zrakem. Nehnul se, nepromluvil, až teď sebou trhl a hleděl vstříc saním, které s Ostrovské tvrze na dol k němu sjížděly. Saně ty, někdy asi pěkně malované, vybíhaly v předu v táhlé, ohnuté hrdlo labutí. V saních seděla zemanka v kožichu a v peřinách, vedle ní vladyka Jenický šlehal do koní, kteří ubíhali, až jim od kopyt mraky sněhu vystřikovaly a kusy ledu lítaly. Labuť jen letěla, až tu pojednou v běhu se zarazila, zrovna u olše.

„Oj, sestro, komu necháš tvrz?“ ozvalo se tam prudce, jako když zahřmí.

Zemanka vykřikla — v ten okamžik také uhodil Jenický do koní a dále uháněly, letěly saně.

Talafús hleděl za saněmi; na těchto také on kdysi se svou žinkou jezdíval v čas zimního veselí do města nebo k sousedům. Pak se obrátil a dal se v tu stranu, odkud všichni utíkali před Uhry, jichž předvoj, táhna z Moravy, překročil již české hranice.

Ti, kteří ve vsi ještě zůstali, nemohše se hned vypravit, nebo čekající na zevrubnější zprávy, divili se toho večera nemálo. Nahoře na tvrzi bylo viděti světlo. A přece všichni věděli, že vladyka s manželkou ujel, že čeládka ještě dříve se jím rozprchla. Kdo to tam svítí?

Světlo s počátku bylo jako bludné; brzo tu zářilo, brzo tam, pak hořelo v hořejším ponebí, zářic daleko do tmy zimní noci. Dlouho je dole starý Klíma s Baláněm pozorovali. Jak by jim napadlo, že to bývalý pán Ostrovské tvrze, pan Talafús!

V zasněžené tvrzi, na jejímž náspu i na kolech, na něm narážených snih hustě se uložil, přecházel starý hejtman. Kolik let už tu nebyl! — Teď všude pozoroval zmatek náhlého, kvapného útěku. Prošel přízemkem, zavřel bránu, kterou shledal otevřenou, prošel jizbami, a všecko všude uzavřev, vstoupil po praskajících schodech nahoru do své komory, ve které poslední čas byl meškal. Rozdělal oheň v krbu, pak usedl na lože a zamyslíl se. Tmou hlučel vitr — kolem pusto a hrobové ticho. A přece tu volno ve staré, dřevěné tvrzi pod rodnou, oteckou střechou. —

Ráno šel mladý Klíma na tvrz se přesvědčit, je-li tam kdo. Volal, křičel u zavřené brány, až pak zaslechl kroky a hlas. Mladý sedlák se oznámil, kdo je, a po té teprve otevřela se branka, za níž spatřil

Talafúsa s mečem po boku a s vladykovou kuší napjatou v ruce. Mladý sedlák šel nahoru opatrně, zvolna, dolů přiběhl bez dechu a vypravoval, kdo je nahore a co jim Talafús vzkazuje a radi, aby přišli nahoru a vzali s sebou, co mají — to že bude lépe, než aby hlubokým sněhem utíkali, kterým beztoho daleko nedorazí, a že co nevidět stihne je v poli lehká jízda uherská. Baláš měl radost. To byla věru také jeho řeč. Za chvíli po té táhl nahoru na saňkách starou truhlu. Šel sám a sám, ostatní neuvěřili a chystali se na útěk dále do kraje.

Opuštěná, stará tvrz najednou oživila. Pan Talafús chystal ji k obraně. Mnohým by se zdálo marným, ale Baláš pánu svému věřil slepě. Vyvedl v Uhřích divnější kusy. Talafús vzpružněl nějak, napřimil se, hlas nabyl mu síly a zvuku a tvář se vyjasnila. — Když sehnali všechnu zásobu poklopem do pevného sklepa hlubokého, tarasili bránu a hradbu opravovali.

„Snih nám pomůže!“ promluvil také hejtman, ohlížeje se po starých střechách, na nichž leželo hustě bělostného povlaku. Pracovali po celý den neunavně. Po celý den také viděli v polích uprchlíky, zevšad dál do kraje se ženoucí, odpoledne pak počalo se v dáli nad sněhem blýskati. To bylo od nepřátelské zbraně. Také spatřil Baláš s podsebiti kouř, ale ještě daleko, a již chtěl slézt, tu zahlédl nový požár. „To jsou Zámrsky!“ křičel dolů. A než slunce zapadlo, zardělo se nebe naproti nim, dosti na blízku a hustý dým stoupal ohromnými sloupy do výše. Soumrak nastal a záře tam přibývalo. Tvrz Uhersko v jednom plameni. Každý krok nepřítelův byl strašlivý požár.

„Teď dojde na nás!“ pravil Baláš.

„Dojde. Pojď. Ustroj mne.“

V přízemku dole stála truhla, kterou byl Baláš prve od Klimů přivezl. V čas největší nouze často

Klima pomyslel, že by tu zbroj mohl pán prodati, ale vladyka jednou řekl, že chce, aby ho v ni pochovali, jak se sluší a patří, a proto se už výměník o tom ani nezminil, opatruje pečlivě jediné bohatství starého rytíře. Teď jej Baláň oblécel, kus po kuse, připínal, utahoval — až tu stál Talafús, jak býval za lepších, krásnějších dob hejtmanské slávy. Pak jako sprostý žoldnér stál s Balánem na stráži. Po celou noc bylo ticho, jen četné záplavy míhaly se rudě na zčernalém nebi, svědčíce o zuřivosti uherského vojska. K ránu si šel Talafús zedřimnout; pak zbudil ho věrný sluha a pravil: „Jsou tu!“

Když vyšel vladyka nahoru na podsebiti, bylo okolí Ostrovské plno houfů žoldnéřských. S výšiny Vraclavské sestupovali, také od Uherska přicházel jeden a dole ve vsi bylo boží dopuštění. Tam už drancovali. Za chvíli také vyšlehl tu plamen v jedné, ve druhé chalupě, a pak už jich hořelo několik. — V tu chvíli také hnál se neveliký houfec jezdců nahoru na tvrz.

Byli to Maďari a Rácové,*) všemu lidu zvláště hrozni. Dřevěný štítek pestře malovaný visel jim na levici, na plecích nijak neobrněných toul a veliký luk, v pravici blýskala se jim dlouhá pika. Předě tvrzi zarazili a křikem velikým volali, aby otevřeli. Kdož byli z nich Maďari, byli překvapeni maďarskou odpovědí, kterou jim Baláň skrytý za kolovím ohlašoval, aby odešli a tvrz s pokojem nechali. Ale než domluvil, již strhli luky a napínali je.

V toni zasvištěly dva šípy a dva Rácové vykřikli. Jeden s koně sletěl, druhého raněného druh zachytil.

Divoký křik na tu odpověď krvavou strhl se kolem tvrze. Jezdci ucouvli z dostřelu, jako by se roz-

*) Srbové.

mysliti chtěli, a v tom. co křik jejich polevil, ozval se za hradbou opět hlas neviditelného Baláně:

„Táhněte pryč! Tu na tvrzi je hejtman Talafús!“

„Mlč, hubo psovská! Ten už dávno zcepeněl!“ ozval se starý jezdec uherský.

„Tu je!“ zahřmelo jako bouře. „Znáš-li mne?“ a nad hradbou zjevila se mohutná, vysoká postava hejtmanova v plné zbroji. Mrak šípů zasvištěl proti němu, ale štěstí válečné bylo zase při něm jako jindy, kdy o něm nepřátelé i přátelé povídali, že je s ďáblem společen. Ani jeden ze šípů ho netrefil.

„Zná-li mne kdo z vás, žoldnéři?“ volal Talafús. „Váš nejvyšší, hejtman František z Háje, ten mě dobře zná. Řekněte mu, jeďte, že je to hanba sloužit cizímu králi proti krajanům! Ať přijde sem on zabít mne, když morduje svou krev — ať zabije také mne, starého druhá, ale vy táhněte! Se mnou nic nesvedete!“

Jezdci strženi zjevem nenadálým i řečí, poslouchali, pak objeli tvrz, jako by se přesvědčiti chtěli, a již hnali se zpátky.

„Přijedou zas —“ pravil Talafús, „zatím si odpočineme.“

VIII.

Přední velitel Matyášův, český hejtman František z Háje, někdy Talafúsův druh, na Ostrov nepřišel. — Přihnal se tam však valný houf pěších žoldnéřů, Čechů, kterých na tisíce Uhrům sloužilo, a ti jali se tvrze dobývat. „Posádka“ bránila se chladně, s rozvahou a dlouho. Když žoldnéři, poznavše, že hajitelů málo, na jiných koncích hradby slézali, ustoupil Talafús s Baláněm do vnitř, zatarasivše dvéře. Již i ty obořeny, již i ty s rachotem, praskotem vyvráceny a

zuřivý houf vedral se do vnitř. Hajitelé ustoupili do hořejšího ponebí a zatarasili schody, jak už se na to před tím přichystali. Boj byl zuřivý. Zdola hlučel řev dobývajících i výkriky raněných. Talafús s druhem svým draho své životy prodávali. Však již nebylo žádné naděje. Útočníci již až k nim se drali a v tom, když Talafús rozpráhoval se svým mečem po žoldnéři, jenž první k nim vniknul, zavrával Baláš a sklesl k zemi. A než Talafús po druhé se rozpráhl, aby smrtnou ranou pomstil smrt věrného druha, sám ucítil palčivou bolest a bezděky opřel se o zeď.

V tom však z nenadání zahlaholila dole trouba a ozval se křik. Pronikli hlasové až sem nahoru, aby vojáci ustali. Talafús bled, zemdlen, krví postříkán sklonil meč. Čekal; opíral se však také, nebo cítil, jak se jeho mdloba vzmáhá. Teď vkročil rychle rytíř jakýsi, a rozhlédnuv se jediným pohledem, chvátal ku starému hejtmanovi.

„Jene! Co děláš? Blázníš?“ volal.

„Blažeji!“ odvětil Talafús. Usmál se a pokročil; v tom však zavrával. Přítel jeho jej zachytil. Byl to Blažej Podmanický, Slovák, Baláš Maďar, jak inu žoldnéři říkali. někdy hejtman českých rot a přítel Talafúsův, teď jeden z předních hejtmanů Matyášových. Jel tudy kolem a tu zaslechl náhodou, od Ráců pro posilu kvapících, co se stalo.

Za chvíli po té bylo zase na Ostrově ticho. Co bylo vybito a zkaženo při dobývání, to bylo škody a vice nic. Žoldnéři na rozkaz Podmanického ničeho se ani netekli. — Pan Blažej ještě seděl na komoře u lože raněného, starého přítele. Talafús se probral z mrakot.

„Co, pro bůh, člověče, chtěls na dřevěné tvrzi — proti takové přesile sám druhý?! —“

„Obhájit ji — je tvrz mých otců — a —“

„To se ti také povedlo. Nechám ti tu stráž, ani prkno ti už nezlomí na tom starém hnízdě tvém. Teď už musím — až pojedeme zpátky, zastavím se!“

Stisknuv ruku starému válečníku, chtěl odejít. Talafús však jej zadržel.

„Nevíš o Esterě —?“

„Je milou královnou. Tys ještě nezapomněl!“ — —

* * *

Víte, jak se zpupnému uherskému vojsku dále dařilo, jak Čechové je u Vilémova obklíčili, tak že král Matyáš pěkně o smír prosil. Veliké vojsko, jež chtělo vyplnění kacíře české, rychle se bralo ze země, tak rychle, že pan Blažej Podmanický věru neměl kdy, aby se na Ostrově zastavil. A také by to byla marná cesta. Byl by už jen zastal mrtvolu bývalého druha válečného. Pan Talafús měl pěknou smrt. Ranou trpěl mnoho, ale dočkal se ještě veselých novin, jak Uhři jsou poraženi, jak Matyáš král pokořen. —

V tu dobu navrátili se také uprchlici z lesův a ze svých úkrytů. Starý Klíma byl u bývalého vladyky, když umíral. Pak jej ustrojil v jeho zbroj, jak si nebožtik přál. Pana Talafúsa uložili vedle jeho manželky.

Zámrsky, Uhersko a jiné tvrze, pevnější a kamenné, vzaly za své za té strašlivé války; jen starý, dřevěný Ostrov zůstal. Pan Talafús ho obhájil. To bylo jeho poslední dílo válečné. —

